

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

67. An Dominus teneatur resarcire damnum à servis illatum? Et an ista obligatio licet in foro conscientiae, vel solum post iudicis condemnationem? Ex p. 7. tr. 7. 74. aliàs 73.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76429](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76429)

De Seruis, seu Mancipiis. Res. LXV. &c. 455

§. 1. **A**ffirmatiue respondet Portel in *Dub. Reg. V. sepultura. n. 6.* Paiqualig. *Dec. 381. n. 7.* quia in spiritualibus dominus non habet potestatem super seruum. At hæc opinio procedit si seruus pubes sit, nã tunc potest eligere sepulturam, sed quid, si non eligit sepulturã. Respondeo quod dominus potest eligere, si neque is elegerit, sepeliendus est sepultura Parochiæ in qua dominus domicilium habet. Pro seruo tamen impobere dominus eligere potest sepulturam. Et hæc omnia ex Vbaldo docet Laurorius in *Elucubr. var. tit. 2. c. 1. n. 1. 46.* qui etiam c. 16. n. 29. notat quod dominus tenetur facere expensas circa funus serui.

RESOL. IX.

An licitum sit se exponere ludo cum periculo manendi mancipium in trementibus? Ex p. 7. tr. 7. Res. 43.

§. 1. **S**uprà dictum est liberum esse cuique se ipsum pro seruo vendere egestatis causa: nunc quæro, an licitum sit alicui seipsum lucrì, & quæstus causa vendere? Alicubi est via receptum, vt quidam ætate, & viribus valentes alea ludant ea lege & conditione, vt ducti, seruituti tradantur ad remigandum in triremibus, quod si victores euaserint, pecuniã expositã ludo sibi comparent: & solet Republica, aut Magistratus huiusmodi conditionis hominibus pecunias ac ludã tradere. Scribit Tacitus in *libello de moribus Germanorum*, apud eos hunc morem fuisse. *Aleam*, inquit, (quod mirere) sobrii inter seria exercent tanta laetandi, perdendiue temeritate, vt cum omnia deseruerint, extremo, ac nouissimo iactu de libertate, & de corpore contentantur: victus voluntariam seruitutem adit; quamuis inuincior, quamuis robustior aligari se, ac venire patitur: ea est in re fraus perniciosa, fidem ipsi vocant. Hæc tenus ille.

2. Dubitari non potest quin peccet is, qui seipsum sine vlla iusta causa vendit: nam est prodigus suæ libertatis venditor. Peccat itidem is qui cum aliquo suæ vitæ periculo se vendit causa lucrì. Ex quo fit, vt cum vita remigum fuerit, aut mortis periculo, aut peccatis obiecta non liceat alicui se ad remigandum vendere: Si verò id vitæ genus his malis caruerit, non video cur sit lethalis peccati condemnandus is, qui seipsum lucrì causa aleæ ludo exposuerit: nam quamuis libertatem periculo obiciat, lucrum nihilominus (vt plerisque contingit,) sibi potest acquirere: hoc tamen locum habere puto solum quando, hoc non est, cum graui detrimento familiæ, vel propinquorum, vel aliorum. Et hæc omnia docet Azor, *tom. 2. lib. 2. cap. 3. 1. quest. 3.*

3. Ego autem consultus in facti contingentiã ab Excellentissimo Duce Alcalensi tunc Siciliæ Prorege, respondi hoc esse admittendum à Principibus duabus conditionibus concurrentibus; Primò quod hoc efficiatur propter necessitatem publicam, vt quando armadæ essent triremes, & mancipia sufficientia, aliique remigantes non adessent. Secundò vt ad talem ludum rō admittantur personæ, quæ, vt dixit Azorius, graue detrimentum suæ familiæ afferrent. Tertio vt euentur peritua, blasphemia, &c.

RESOL. LXVI.

An serui possint à Domino castrari ad suauitatem vocis conseruandam, si ipsi consentiant?
Et an liceat alicui non seruo ad vocis suauitatem conseruandam hoc permittere? vel parentibus maximè etiam pauperibus liceat ad lucrum conseruandam castrare filios suos? Ex p. 7. tr. 7. Res. 64. aliàs 63.

§. 1. **R**espondeo certum esse ipsis inuitis non posse, quia vt supra vsum est domini non habet dominium in membra seruorum: ideo difficultas est, si hoc licitum esset dominis ipsis seruis contententibus: Et negatiue respondeo per ea quæ dixi in *part. 6. tract. 6. ref. 35.* vbi cum multis Doctõribus probauit, non esse licitum seipsum castrare pro conseruanda voce. Quæ sententiam nouissimè docet, nunquam satis laudatus Doctõssimus & Eminentissimus Cardinalis de Lugo de *inst. tom. 1. disp. 10. sect. 1. n. 23.* vbi sic ait: Dubitatur secundò an liceat alicui ad vocis suauitatem conseruandam, qua reditus sibi in vitam totam, & lucrum comparare possit, permittere, quod castratur, vel parentibus etiam maximè pauperibus, liceat ad hunc finem filios proprios castrare: Affirmat Salonijs in *presenti, quest. 65. art. 1. controu. 2.* quando id fiat sine vilo vitæ periculo, & de consensu illius, qui castratur. Alij tamen communiter id negant dum in vniuersum dicunt, solum ad vitam conseruandam licere membri abscissionem, & ideo latè id impugnat Tannerus 2. 2. *disp. 4. dub. 5. num. 101.* quod videtur omnino verum: quia si ob alias causas, vel vtilitates, præterquam ob vitam vel sanitatem corporis tuendam, hæc mutilatio liceret, cõsequenter id posset admitti, quando Princeps noller in Palatio intimos famulos habere, nisi Eunuchos, vt olim si bas, & hodie obseruatur in aula Imperatoris Sinatum. Possent enim aliquis ad hunc gradum honoris cõsequendum cum animi alacritate id pati, imò si alius famulos elingues habere vellet, liceret eis linguam sibi abscindere, vt habiles fieret ad obsequiũ Principis. Vnde multo magis videretur licere ob vtilitatem spirituales, quæ plus faciendã est, quàm lucrum temporale, nempe vt facilius tentationes carnis vincerentur, vt securius cum feminis conuersari posset, vel earum spirituales curam suscipere, maximè quando ex hoc lucrum etiam temporale consequeretur ad vitam sustentandam: quæ omnia certè sine absurdo concedi nõ possunt. Et quidem de vtilitate spirituali, & ad se perãdas carnis tentationes constat id non licere ex decretis Ecclesiasticis suprà citatis, quia ad eum finem non est necessarium tale medium: ex quo à fortiori colligitur, nec ad alias vtilitates inferioris ordinis licere adhibere tale medium nisi ad summum in necessitate extrema, quando ad vitandam mortem ob famem, vel necessitatem imminentem, necessarium esset illud remediũ, vt haberet aliquis victum necessariũ, alioquin fame moriturus, qui casus est moraliter impossibilis. Ita Eminentissimus Cardinalis de Lugo, & ego.

RESOL. LXVII.

An Dominus teneatur resarcire damnum à seruis illatum?
Et an ista obligatio liget in foro conscientia, vel solum post iudicis condemnationem? Ex p. 7. tr. 7. Res. 74. aliàs 73.

§. 1. **R**espondeo quod cõpetit actio aduersus Dominum mancipij ob damnum à mancipio culpabiliter illatũ absque domini culpa, vt habetur in *titulo Insti. & Dig. de noxialibus actionibus*, (si enim culpa Domini illatum fuit, tenebitur Dominus aliquid de ex iniusta læsione ad totum damnum) & tunc Dominus debet, vel damnum soluere, vel mancipium pro nexa dare, damnum passo. Dixi ob damnum à mancipio culpabiliter illatum: quia si absque vlla eius culpa fuit, sicut mancipium ad nihil tenetur, ita nec dominus, nisi in quantum ex damno illo factus est locupletior: si autem aduersus mancipium criminaliter agatur ad eum puniendum, non potest dominus

Quæ nunc est in tom. 1. tr. 7. Res. 130 §. vii. & latè in tom. 8. tr. 5. Res. 85. & 60. & in tom. 6. tr. 1. Res. 118 §. Nota. h c & in ro. 9. tr. 1. Res. 107. §. Denique.

Sup, hoc in tom. 8. tr. 5. ex Res. 89. in *lege doctrinam § per-*

dominus illud liberare solvendo damnum, sed debet actio aduersus seruum intentari.

Sup. hoc in
tom. 8. et. 5.
Ref. 76. per
totam.

2. Sed difficultas est, an ista obligatio, quam dominus ex damno illato à mancipio contraxit, liget in foro conscientiarum, an solum post iudicis condemnationem: Valquez *Opusc. de restitut.* c. 2. §. 2. dub. 1. & Turrianus *de Inst. disputat.* 12. dub. 1. num. 3. Medina *Codice de Restitut. questione* 9. Paludanus in 4. *distinct.* 5. *questione* 2. num. 17. Gabriel *quest.* 14. *articulo* 13. dub. 2. & *quest.* 53. dub. 2. cum aliis, affirmatiuam sententiam docent: quia postquam introducta est rerum diuisio, non est ablatum ius naturale, quod quisquam habet ad recuperandum damnum illatum sibi ab alio siue seruo, siue libero, siue bruto: unde, si passus es damnum à bruto, ipsum animal manet obnoxium secundum sui valorem, quod idem de seruo dicendum est, ergo dominus obligatur non ob suam culpam, sed quia res ipsa, quam possidet, est obligata, & obnoxia propter illud damnum.

3. Sed licet hæc sententia sit probabilis, probabilior mihi contraria videtur. Dico igitur dictas leges ante iudicis sententiam non obligare ad vllam restitutionem, quando in domino Theologica culpa non fuit. Et ita docet Dicastillus *de iustitia libro* 2. *tractatu* 2. *disputatione* 3. dub. 1. num. 6. & sequ. Rebellius *libro* 2. *questione* 10. sect. 4. Lessius *libro* 2. *capite* 9. dub. 17. Molina *tom.* 4. *disput.* 713. quibus adde nunquam satis laudatum Dominum meum Doctissimum, atque Eminentissimum Cardinalem de Lugo, *de Inst. tom.* 1. *disputatione* 8. *sectione* 3. *numero* 41. Covarruiam, in *Epitome* 4. *Decretal. parte* 2. *capite* 6. §. 8. num. 18. Caspensem in *Cursu Theologico, tom.* 2. *tract.* 7. *sectione* 6. num. 92. & Trullench, in *Decal. tom.* 2. *lib.* 7. c. 6. dub. 3. num. 9.

4. Probat hęc opinio, Primò; quia si mancipium vel animal nocendo sine vlla culpa Domini, obnoxium restitutioni maneret, pari ratione, si tua domus per ruinam, vel aqua tuæ cisternæ per inundationem, vel alia

res inanimis damnum daret, eandem obligationem incurres, quod tamen nemo concedit.

5. Probat hęc opinio, Quia si tu sine vlla culpa non secus, vts si amens aut dormiens, damnum intuleris, non teneris restituere: ergo à fortiori, neque res tua, si sine vlla culpa noceat, tua enim operatio magis ad te pertinet, quam tui serui, aut animalis.

6. Probat hęc opinio, quia nec tenetis ratione rei acceptæ, cum nihil acceperis, nec ratione iniuste acceptiois, quæ nulla est, seu (vt docet Molina *tom.* 4. *disput.* 713. *concl.* 1.) nec ex acceptioe, neque ex re accepta, neque ex contractu, & conuentione parium, quæ hic nulla est expressa, nec virtualis, ergo ex nullo capite tenetis.

7. Quartò probatur, quia prædictæ leges politæ non sunt præceptiue, sed solum concedunt dimissionem actionem quoad forum externum, atque adde penales videntur, vt dicitur *Instit. si quadrupes, ad fin.* Ne de ante condemnationem non obligant, vt etiam capitulum ff. & *Instit. de noxal. action. ad initium.*

8. Et idem hanc sententiam præter Doctores citatos tenet etiam Villalobos in *Summa tom.* 2. *tract.* 11. *capit.* 4. num. 13. vbi sic ait. *El señor no está obligado en conciencia antes de la condenacion del juez, a restituír el daño, que sin culpa suya hizieron sus criados, y esclauos, o sus animales. Assi lo tienen Molina, y etia razón. Porque por el Derecho natural no están obligados a ello, pues no están obligados por razon de la iniuste acceptio; ni tampoco por razon de la cosa recibida, y assi las leyes que hablan en esto en Derecho; se han de entender, que son penales, pues mandan pagar lo que no se deu de Derecho natural, y si obligaran en el foro de la conciencia, fueran muy rigurosas, y no se colige dellas, que quieran obligar en el fuero de la conciencia. En la conclusion dezimos, sino inuio culpa, por que si la inuio, obligacion aura de restituír. Ita ille; & vniuersa supradicta sunt valde notanda, quia hic casus legitime præxi potest accidere.*

In indice primo huius Tom. 7. lege Apendicem ad hunc Tract. 8. vbi inuenies alias plures quest. mistas, & dispersas per alias Tom. Tract. & Ref. que simul pertinent ad hunc Tract. 8. de Seruis, seu Mancipiis.